

„Rok na vsi“: Koncepce návštěvního provozu

MARTIN KOLOVSKÝ

V letech 2014–2020 proběhla realizace projektu s názvem *Rok na vsi*, podpořeného z Integrovaného regionálního operačního programu, jehož obsahem byla kompletní revitalizace národní kulturní památky selského dvora U Matoušů v Plzni-Bolevci a jeho zpřístupnění veřejnosti. Kromě stavebních, restaurátorských a konzervačních prací v exteriérech i interiérech stavby byla realizována také obnova mobiliáře. Tato významná památka lidového stavitelství představuje dnes významný příklad stavebního vývoje vesnické architektury posledních tří století (obr. 1).

Součástí celkové obnovy dvora byla rovněž instalace expozic. Jejich myšlenka byla pojata v celkovém konceptu venkovské usedlosti, a tak návštěvníci mohou kromě obytného stavení, kde je prezentováno bydlení selské rodiny v době na přelomu 19. a 20. století, navštívit i stodolu s expozicí zemědělských strojů a sýpku, v níž je představena pomyslná cesta obilí z pole až na střechu.

Při návštěvě areálu usedlosti budou návštěvníci obeznámeni s jejím někdejší každodenním během, životem a bydlením hospodáře, s prací na poli a také koloběhem hospodářského roku a vším, co s ním souviselo. Ve stájích vzniklo návštěvnícké centrum, obsahující kromě hygienického zázemí i multifunkční výstavní prostor určený pro pořádání sezónních tematických výstav (obr. 2). Zároveň zde zájemci mohou zhlédnout krátké filmy o obnově selského dvora, výrobě lidových krojů pro expozici v obytném stavení nebo sérii historických fotografií Bolevce a okolí. Stodola původně sloužila k mlácení obilí a uskladnění slámy. Na její využití navazuje i expozice zemědělských strojů. Obsahuje malé ruční mlátičky, i ty na parní pohon, dále čistící fukary na obilí, tzv. fofry, nebo žebřinový vůz. Zajímavým exponátem je i zde vystavené původní vodovodní potrubí, nalezené ve studni na dvoře statku, jež bylo vyzdvihnuto a ošetřeno konzervačním způsobem. Sýpka byla určena pro skladování úrody, tedy

Obr. 1. Plzeň-Bolevec, selský statek U Matoušů čp. 1. Obytné stavení po obnově. Pohled ze dvora. (Foto K. Foud, 2020)

Obr. 2. Plzeň-Bolevec, selský statek U Matoušů čp. 1. Obnovený interiér stájí s výstavou k obnově usedlosti. Stav interiéru před obnovou zachycuje v tomto sborníku obr. 5 u příspěvku K. Fouda „Rok na vsi“: Záchrana a obnova selského dvora. (Foto M. Kolovský, 2021)

Obr. 3. Plzeň-Bolevec, selský statek U Matoušů čp. 1. Zahrada usedlosti po obnově. (Foto M. Kolovský, 2021)

Obr. 4. Plzeň-Bolevec, selský statek U Matoušů čp. 1. Interiér kuchyně s instalovaným mobiliářem z počátku 20. století. (Foto M. Kolovský, 2021)

obilného zrna, a protože to bylo největší bohatství hospodáře, býval tento objekt často první zamykatelnou budovou usedlosti. Odkazem na původní účel stavby je expozice *Cesta obilí*. Ta prezentuje neoddělitelnost statku od polnosti a celý hospodářský rok, začínající orbou a vláčením pole a pokračující přes setí, kosení, svážení a mlácení

obilí až k jeho zpracování na došky, které se také uplatnily na pokrytí střechy při obnově obytného stavení.

Na dvůr navazuje zahrada (obr. 3). V ní byl postupně rekultivován ovocný sad, jehož základ tvoří hrušně, třešně, švestky a jabloně. Zahrada je doplněna záhony s bylinkami a rostlinami, které našly uplatnění v kuchyni nebo

Obr. 5. Plzeň-Bolevec, selský statek U Matoušů čp. 1. Dvířka sázecího otvoru chlebové pece v kuchyni. Stav před obnovou viz obr. 6 u příspěvku L. Foster a F. Kasla „Rok na vsi“: Archeologický výzkum selského dvora. (Foto M. Kolovský, 2021)

lidovém léčitelství. Je zde možno nalézt rebarboru, mátu, meduňku, šalvěj, ale i křen, kozlík, oman pravý nebo andělika. Na rohu sýpky roste majestátní exemplář keře klokoče, kterému byla přisuzována magická moc. Z jeho plodů se vyráběly růžence, náhrdelníky a náramky.

Hlavní budovou usedlosti je jistě obytné stavení v čele dvora. Tradičně dvougenerační dům dává prostor prezentovat jak starší etapu venkovského bydlení z druhé poloviny 19. století, tak mladší etapu z počátku 20. století. V přední světnici se světničkou je instalovaný soubor malovaného nábytku a tzv. svatý kout s koutní skříní na ukládání cenností a denních potřeb. Dominantou světnice je pak pár slavnostního lidového oděvu z Plzeňska – konkrétně kroj ženatého muže a vdané ženy. Kuchyně se spíží komorou (obr. 4) a zadní světnice již zastupují ukázkou bydlení z počátku 20. století. V kuchyni se nachází chlebová pec, která zasahuje až do prostoru zadní světnice (obr. 5). Zde návštěvníci mohou poznávat některé

exponáty, které si pamatují z dob svého mládí z domácnosti svých babiček a dědečků. Interiéry věrně přibližují způsob života našich předků nejen jejich vlastním řešením včetně odpovídajících výmalb, ale i prostřednictvím drobných předmětů každodenní potřeby, jako jsou souprava na holení, kalamáře, modlitební knížky nebo osobní růžence.

Stálé expozice budou doplňovat různé akce, představující tradiční liturgický i hospodářský rok v pravidelném koloběhu. Návštěvník tak pozná tradice, zvyky, ale i typické činnosti, které se k danému období vztahovaly, a to od masopustu přes Velikonoce, Svatodušní svátky, dožínky, Svatohavelské posvícení až k adventu a Vánocům. Nabídku akcí doplní i vzdělávací a zábavné workshopy pro školní skupiny nebo rodiny. Děti si budou moci vyzkoušet mlátit obilí cepy, stavět panáky ze snopů, prát prádlo na valše v neckách, nebo třeba i řezat listovou pilou, tzv. břichatkou.

Autor

Ing. arch. Martin Kolovský

správce objektu / kastelán

Národní památkový ústav, územní památková správa v Českých Budějovicích, správa selského dvora U Matoušů v Plzni-Bolevcích
tel.: 775 857 844, e-mail: kolovskiy.martin@npu.cz